

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ТРАНСЛЯЦІЯ ГІПЕРРЕАЛЬНОГО СВІТУ ФЕНТЕЗИ
(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ К. С ЛЬЮІСА
«ЛЕВ, БІЛА ВІДЬМА ТА ШАФА»)**

Виконала: студентка 2 курсу, групи Ang1-M18
спеціальності 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська)
з додатковою предметною спеціальністю
“Мова і література (польська)”
Хоптяр Аліна Сергіївна

Керівник: **Барбанюк О. О.**,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
англійської мови

Рецензент: **Трофименко А. О.**,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри іноземних мов

Кам'янець-Подільський – 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ВИД МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	6
1.1. Художній переклад та його особливості.....	6
1.2. Художній переклад творів жанру фентезі	13
РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЯ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ЕЛЕМЕНТ АВТОРСЬКОГО СВІТУ.....	22
2.1. Проблема дефініції реалій у мовознавчій парадигмі.....	22
2.2. Особливості класифікації реалій	30
2.3. Реалії в художніх текстах жанру фентезі	42
2.4. Трансляція реалій	46
РОЗДІЛ 3. СПОСОБИ ТРАНСЛЯЦІЇ АВТОРСЬКИХ РЕАЛІЙ У РОМАНІ «ЛЕВ, БІЛА ВІДЬМА ТА ШАФА».....	55
3.1 Фентезійні реалії роману як світоутворювальні елементи	55
3.2 Способи перекладу реалій фентезійного світу роману «Лев, Біла Відьма та Шафа» Клайва Стейплза Льюїса.....	64
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	86

ВСТУП

Стрімкий розвиток жанру фентезі призводить до появи проблем нового характеру та завдань, що пов'язані з їх перекладом українською мовою. Цей жанр характеризується створенням митцем авторського світу, який наповнюється великою кількістю предметів та явищ, які відсутні у нашій дійсності і є невідомими для лінгвокультури. Йдеться, передусім, про реалії (гіперреалії), що складають основу такого вигаданого світу, який базується на реаліях об'єктивного світу. Їх автор створює за допомогою своєї фантазії та уяви, тому їх передача іншою мовою стає надзвичайно складним процесом та викликом для перекладачів. Основною проблемою перекладу реалій є відсутність знань читача про певний предмет (реалію) в авторському світі, так як в його мові й свідомості відсутні слова на позначення цього предмета. Отже, перекладач ставить перед собою завдання – відшукати й підібрати оптимальні прийоми та стратегії трансформації реалій з мови оригіналу на мову перекладу.

Відтак, **актуальність** даної розвідки зумовлена зростаючою потребою детального дослідження авторських світів у художній літературі, зокрема у жанрі фентезі, а також адекватної трансляції реалій, що цей світ формують.

Метою дослідження є виявлення особливостей перекладу гіперреалій в художньому творі фентезійного жанру «Лев, Біла Відьма та Шафа» Клайва Стейплза Льюїса.

Досягнення мети потребує реалізації таких **завдань**:

1. дослідити поняття перекладу як засобу міжкультурної комунікації;
2. з'ясувати особливості художнього перекладу;
3. проаналізувати сучасні підходи до визначення та класифікації фентезі;
4. обґрунтувати поняття реалій та визначити їх особливості;
5. розглянути існуючі класифікації реалій;
6. визначити функції реалій в художній літературі;

7. розглянути існуючі способи перекладу реалій;
8. скласифікувати реалії у творі «Лев, Біла Відьма та Шафа» Клайва Стейплза Льюїса;
9. зробити аналіз способів відтворення реалій українською мовою.

Об'єктом дослідження є гіперреальний авторський світ, як особливий конструкт, створений особливими фентезійними реаліями .

Предметом дослідження є способи трансляції фентезійних реалій українською мовою.

Матеріалом дослідження слугували 120 англомовних реалій, які формують гіперреальний авторський світ твору «The Lion, the Witch and the Wardrobe», та їх україномовні переклади, здійснені О. Маньком та К. Воронкіною.

Серед застосованих **методів дослідження** варто виділити: 1) *метод суцільної вибірки*, використаний для добору слів-реалій з тексту оригіналу та текстів перекладу; 2) *метод ідеографічної параметризації*, необхідний для розподілу слів-реалій на тематичні (предметні) групи; 3) *метод порівняння тексту оригіналу та тексту перекладу*, застосований для з'ясування способів перекладу слівреалій українською мовою, та 4) *метод кількісного аналізу*, необхідний для встановлення кількісних показників способів перекладу, використаних різними перекладачами.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше здійснюється спроба вивчення шляхів трансляції гіперреального авторського світу Клайва Стейплза Льюїса в романі «Лев, Біла Відьма та Шафа».

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання результатів у спецкурсах викладання таких дисциплін, як: «Теорія і практика перекладу», «Лінгвокраїнознавчі особливості художніх текстів», «Практика перекладу».

Апробацію роботи було здійснено на VII Міжнародній студентській Інтернет-конференції «Англійська мова у міждисциплінарному контексті безперервної освіти» (9–16 квітня 2019 р.), а також на Звітній науковій

конференції студентів та магістрантів КПНУ імені Огієнка за підсумками НДР у 2018-2019 рр. (24 квітня -25 квітня 2019 р.).

Основні положення дослідження було опубліковано у **статтях:**

1. Боднар А. С. До питання дефініції жанру фентезі. Англійська мова в міждисциплінарному контексті безперервної освіти: зб. матеріалів VI міжнар. студ. інтернет-конф. Кам'янець-Подільський. 2019. С. **151-155**.

2. Боднар А. С. Fictional fantasy worlds and their interpretation. Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету іноземної філології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2019. Вип. 12. С. 7-9.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та джерел ілюстративного матеріалу.

ВИСНОВКИ

Переклад реалій у художньому тексті, пов'язаний із обізнаністю перекладача в лінгвокультурі автора й в історичному періоді, який описується в певному творі. Переклад реалій у творі фентезі є набагато складнішим, адже він описує вигаданий світ, створений фантазією і уявою автора. У ньому зображено реалії, які не мають еквівалентів у реальному світі і вони не є властивими для лінгвокультури в цілому, саме тому вони є *гіперреаліями*.

Незалежно від приналежності реалій до реального чи фентезійного світу, дослідники не змогли запропонувати єдину уніфіковану класифікацію реалій. Ми вважаємо найбільш вдалою для дослідження класифікацію С. Влахова та С. Флоріна. Ними було запропоновано поділ реалій на географічні, етнографічні та суспільно-політичні.

Зіставлення реалій з іншими класами лексики показало, що

1. реалії є одним з класів безеквівалентної лексики;
2. реалії можуть одночасно стосуватися кількох лексичних категорій;
3. багато реалії є виразниками конотативних значень;
4. основним критерієм відмінності реалії від інших класів лексичних одиниць є її національне та (або) тимчасове забарвлення;
5. реалії, як правило, не мають точних еквівалентів в іншій мові і тому вимагають особливого підходу при перекладі.

Зважаючи на складність перекладу реалій, дослідниками-перекладознавцями було розроблено різноманітні системи перекладу реалій, однією з яких, запропоновану С. Влаховим і С. Флоріним ми послуговувались у нашому дослідженні. Ця класифікація включає такі способи перекладу як: транскрипція (транслітерація); введення неологізму (калька, напівкалька, освоєння, семантичний неологізм), приблизний переклад (родо-видові заміни, функціональний аналог, опис), контекстуальний переклад та змішаний переклад.

У магістерському дослідженні було досліджено поняття перекладу як засобу міжкультурної комунікації; визначено особливості художнього перекладу; проаналізовано сучасні підходи до визначення та класифікації фентезі; обґрунтовано поняття реалій та визначено їх особливості; розглянуто існуючі класифікації реалій, визначено функції реалій в художній літературі та їх основні шляхи трансляції, зокрема у художньому світі Клайва Стейплза Льюїса «Лев, Біла Відьма та Шафа».

Серед творів у жанрі фентезі надзвичайно популярним є цикл казкових історій для дітей «Хроніки Нарнії» Клайва Стейплза Льюїса, найпопулярнішою із яких є «Лев, Біла Відьма та Шафа». Саме цей роман і став матеріалом дослідження, із якого було відібрано 120 англомовних реалій та віднайдено їх українські відповідники, отримані з двох україномовних перекладів, здійснених О. Маньком та К. Воронкіною.

Зробивши підрахунки реалій за тематичними групами, було виявлено, що 14 одиниць (10%) є географічними реаліями, 81 одиниця (57%) належить до етнографічних реалій, а 47 одиниць (33%) – до суспільно-політичних реалій. Перевага групи на позначення етнографічних реалій свідчить про важливість побутових елементів для нереального світу, адже для того, щоб читач занурився у вигаданий світ, цей світ має бути вивіреном і деталізованим.

Аналіз якісно-кількісних показників використання перекладачами різних способів перекладу слів-реалій фентезійного світу, створеному К. С. Льюїсом, засвідчив наступне:

Спосіб перекладу	Кількість використання способу	Відсоткове співвідношення
<i>Калькування</i>	50	36%
<i>Напівкалькування</i>	4	3%
<i>Приблизний переклад</i>	5	4%
<i>Семантичний неологізм</i>	24	17%
<i>Освоєння</i>	4	3%

<i>Транслітерація</i>	19	14%
<i>Вилучення реалії</i>	9	7%
<i>Змішаний переклад</i>	17	12%
<i>Контекстуальний переклад</i>	5	4%

Перевага калькування як засобу трансляції гіперреалій засвідчила, що перекладачі керувались, передусім, ідеєю підтримки і збереження інтенцій автора оригіналу.

Загалом, поняття реалій та їх переклад все ще потребують подальших досліджень, які б допомогли знайти найкращий варіант для їх передачі з мови-оригіналу на мову-переклад у художній літературі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н. М. Відтворення реалій як перекладознавча проблема. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Філологічні науки*, 2014. Кн. 3. С. 9-12.
2. Алферов В. Характерные черты жанра фэнтези. URL: <https://vsevolod-alferov.ru/blog/harakternyie--chertyi-zhanra-fentezi.html> (дата звернення: 05.07.2019).
3. Ахманова Е. С. Словарь лингвистических терминов. Москва : Едиториал УРСС, 2004. 571 с.
4. Ахмедова С. Н. Особенности перевода художественных текстов. *Филология и литературоведение*. 2014. № 8 URL: <http://philology.snauka.ru/2014/08/888> (дата звернення: 21.06.2019).
5. Баранова С. В. Спецрозділи перекладу: конспект лекцій для студ. спец. 6.020303 "Переклад" денної форми навчання. Суми: СумДУ, 2012. 86 с.
6. Бархударов Л. С. Язык и перевод: вопросы общей и частной теории перевода. Москва: Международные отношения, 1975. 237 с.
7. Бацевич Ф. С. Теорія міжкультурної комунікації: сутність, презентативна одиниця, специфіка термінології. URL: <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/peredmovva> (дата звернення: 26.07.2019).
8. Беликов С. В. Жанр «фэнтэзи» как объект концептуально-семантического исследования URL : http://www2.pglu.ru/upload/iblock/3f8/uch_2_008_ii_00002.pdf (дата звернення: 21.06.2019).
9. Белокурова С. П. Словарь литературоведческих терминов. Санкт-Петербург: Паритет, 2006. 320 с.
10. Болдырева Т.В. Социокультурная компетенция как связующее звено иноязычной коммуникативной и межкультурной компетенций в обучении иностранному языку. *Вестник Бурятского государственного университета*. 2011. Выпуск 15. С. 100-105.

11. Бондарева Л. М. Прагматические функции слов-реалий в ретроспективном дискурсе. *Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта*. 2014. Выпуск 2. С. 15-21.
12. Валгина Н. С. Теория текста. Смысл и значение. Глубина прочтения текста. Москва: Логос, 2004. 279 с.
13. Верещагин Е. М., Костомаров Е. М. Лингвострановедческая теория слова. Москва: Рус. язык, 1980. 320 с.
14. Верещагин Е. М., Костомаров Е. М. Язык и культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. Москва: Русский язык, 1976. 248 с.
15. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). Москва: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.
16. Виноградов В.С. Лексические вопросы перевода художественной прозы. Москва: Издательство Московского университета, 1978. 172 с.
17. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / Под. ред. В. Россельса. Изд.2-е, испр. и доп. Москва: Высшая школа, 1986. 416 с.
18. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического. [5-е изд., стереотипное]. Москва: КомКнига, 2007. 144 с.
19. Герцовська Н. О. Реалія як лінгвістичне явище. Сучасні дослідження з іноземної філології. 2014. Вип. 12. С. 36-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sdzif_2014_12_7 (дата звернення: 01.07.2019).
20. Данилюк Н. О. Лексика з національно-культурним змістом на початковому етапі вивчення української мови іноземцями. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2012. Вип. 9. С. 186-189.
21. Дзенс Н. И. Теория и практика перевода Санкт-Петербург: 2007, 167 с.

22. Дюришин Д. Художественный перевод в межлитературном процессе [Проблемы особых межлитературных общностей]. Москва: Прогресс, 1993. 456 с.
23. Звегинцев В. А. О цельнооформленности единиц текста. Изв. АН СССР. Сер. лит. и яз. Т. 39. № 1. Москва: Наука, 1980. С. 13–21.
24. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад. Львів: Вид-во при ЛНУ, 1989. 216 с.
25. Кагарлицкий Ю. И. Фантастика ищет новые пути. Вопросы литературы. № 10. 1974. 178 с.
26. Казакова, Т. А. Художественный перевод. Учебное пособие. Санкт-Петербург: ИВЭСЭП, Знание, 2002. 112 с.
27. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. Москва: ЭТС, 2001. 424 с.
28. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва: Высш. шк., 1990. 253 с.
29. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ: Вища школа, 2001. 166 с.
30. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт. уклад. Ковалів Ю. І. Київ: Академія, 2007. (Серія «Енциклопедія ерудита»: ЕЕ). Т. 2. 622 с.
31. Лотман Ю. М. Структура художественного текста. Санкт-Петербург: «Искусство – СПб», 1998. 220 с.
32. Магомедова Х. М. Перевод как вид межкультурной коммуникации. URL: <http://e-koncept.ru/2015/75217.htm> (дата звернення 25.07.2019).
33. Медведєва С. О. Шляхи формування соціокультурної компетенції. Вінниця. С. 1-3. URL: <http://smedved.vk.vntu.edu.ua/> (дата звернення 25.07.2019).
34. Мельничук О. С. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. Київ: «Советская энциклопедия», 1974. 865 с.
35. Мошкович В. В. Оценка качества перевода и использование адекватности и эквивалентности как критериев оценки качества перевода. Вестник ЧГПУ. 2013. №10. С. 291-297.

36. Надеждина Е. В. Художественный текст в структуре реальности. *Общественные науки и современность*. 2001. Выпуск 11. С. 184-192.
37. Новиков А. И. Смысл: семь дихотомических. Теория и практика речевых исследований. Москва: МГУ, 1999. С. 68–82.
38. Паршин А. Теория и практика перевода. Санкт-Петербург: СГУ, 1999. 202 с.
39. Перумов Н. "Теплый свет далекой сказки": [Рос. фэнтези и творчество Н. Перумова]. Разрешенное волшебство. Москва: ЭКСМО, 1996. 471 с.
40. Подорожна К. Ю. Місце реалій у системі безеквівалентної лексики. С. 174–178.
41. Райхштейн А. Д. Национально-культурный аспект интеркоммуникации. *Иностранные языки в школе*. 1986. №5. С.10-14.
42. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Москва: Филологическая мысль, 1974. 312 с.
43. Россельс В. М. Перевод и национальное своеобразие подлинника. В сборнике «Вопросы художественного перевода». Москва: Советский писатель, 1955. 169 с.
44. Руднев В. П. Морфология реальности: исследование по „философии текста“. Москва: Аграф, 2000. 432 с.
45. Саак А. Э, Менеджмент в социально–культурном сервисе и туризме: Учебное пособие. Санкт-Петербург: Питер, 2007. 512 с.
46. Соболев Л. Н. О переводе образа образом. В сборнике «Вопросы художественного перевода». Москва: Советский писатель, 1955. 290 с.
47. Солодуб Ю. П. Теорія та практика художнього перекладу: навч. посібник для студ. лінгв, фак. вищ. навч. закладів. Москва: Видавничий центр «Академія», 2005. 304 с.
48. Сорокин Ю. А. Культура и ее этнопсихолингвистическая ценность. *Этнопсихолингвистика*. Москва: Наука. 1988. С. 5-18.

49. Толстой С. С. Основы перевода с английского языка на русский. Москва: Изд-во Ин-та междунар. отнош., 1957. 80 с.
50. Томахин Г. Д. Реалии-американизмы. Пособие по страноведению: Учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва: Высш. шк., 1988. 239 с.
51. Томахин Г. Д. Реалии в языке и культуре. ИЯШ. 1997. №3. С. 13-18.
52. Тураева З. Я. Лингвистика текста: Лекции. Санкт-Петербург: Образование, 1993. 38 с.
53. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) : [Учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз.]. 5-е изд. Москва: «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. 416 с.
54. Фененко Н. А. Функциональный потенциал реалий во французском тексте. *Вестник Воронежского государственного университета*. 2014. Выпуск 12. С. 151-172.
55. Чумак Н. А. Етнореалія серед інших видів національно-специфічної лексики (на матеріалі етнореалій галліцизмів у сучасному англomовному публіцистичному дискурсі). *Філологічні трактати*. 2013. 122 с.
56. Шекли Р. ФЭНТЕЗИ-2004. Фантастические произведения. Москва: ЭКСМО, 2004. 672 с.
57. Швейцер А. Д. Перевод и лингвистика. Москва: Воениздат, 1973. 326 с.
58. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. Москва: Наука, 1988. 215 с.
59. Шульженко М. Ю. Концепция риторики художественного текста. *Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена*. 2008. Выпуск 69. С. 327-329.
60. Cuthew L. M. *Fantasy, Morality and Ideology : A Comparative Study of C. S. Lewis' The Chronicles of Narnia and Philip Pullman's His Dark Materials*. URL: <http://www.theses.bham.ac.uk/1447/1/Cuthew06MPhil.pdf> (дата звернення: 05.09.2019).

61. Egoff Sh. *Worlds Within: Children's Fantasy from the Middle Ages to Today*. Chicago: ALA, 1988. 134 p.
62. Ford P. F. *Pocket Companion to Narnia. A Guide to the Magical World of C. S. Lewis*. San Francisco: HarperCollins Publishers, 2005. 368 p.
63. Phyllis J. Perry. *Teaching Fantasy Novels: From The Hobbit to Harry Potter and the Goblet of Fire*. Portsmouth, NH: Teacher Ideas Press, 2003. 185 p.
64. Stableford B. *Historical dictionary of fantasy literature*. The Scarecrow Press, Inc., 2005. 567 p.
65. Swinfen A. *In Defense of Fantasy: A Study of the Genre in English and American Literature since 1945*. Boston: Routledge and Kenan Paul, 1984. 253 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

66. Люїс К. С. *Хроніки Нарнії. Книга 2: Лев, Чаклунка і стара шафа*. [пер. з англ. К. Воронкіної]: URL: <https://www.e-reading.life/book.php?book=1060679> (дата звернення: 03.10.2019).
67. Люїс К. С. *Хроніки Нарнії. Книга 2: Лев, Чаклунка і стара шафа*. [пер. з англ. О. Манька]. URL: file:///C:/Users/Admin/Desktop/Lyuis_Hroniki-Narniyi_2_Lev-Chaklunka-i-stara-shafa.244889.fb2 (дата звернення: 04.10.2019).
68. Lewis C. S. *The Lion, the Witch and the Wardrobe // The Chronicles of Narnia*. London : HarperCollins Publishers, 2010. URL: <https://gutenberg.ca/ebooks/lewiscs-thelionthewitchandthewardrobe/lewiscs-thelionthewitchandthewardrobe-00-h.html> (дата звернення: 03.10.2019).